

Motion till riksdagen 2025/26:3502

av **Malte Tängmark Roos m.fl. (MP)**

Bättre och tryggare socialförsäkringar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa ett sömlöst trygghetssystem vid arbetslöshet och sjukdom och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa en mer heltäckande sjukförsäkring som gäller alla, inklusive kulturarbetare, studenter, egenföretagare och gigarbetare, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om steglösa nivåer i sjukförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett stopp mot att nekas sjukpenning retroaktivt och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa karensavdraget och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett stopp mot att utförsäkras på grund av försenad rehabilitering och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna sjukas rehabilitering genom en förändrad rehabiliteringstrappa och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidga rätten till sjuk- och aktivitetsersättning och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska beviskraven för aktivitetsersättning för förlängd skolgång och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja garantiersättningen i sjuk- och aktivitetsersättningen och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra den vilande ersättningen för människor med sjuk- eller aktivitetsersättning mer flexibel och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ökade möjligheter till ideellt arbete med bibehållen ersättning och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda SGI vid sanktioner från Arbetsförmedlingen och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en modern graviditetspenning och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en preventionersättning och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja riksnormen i försörjningsstödet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Skapa ett sömlöst trygghetssystem

En av de vackraste och viktigaste delarna av det svenska samhället är vårt solidariska välfärdssystem. Det faktum att vi gemensamt tar hand om varandra när vi behöver extra stöd – när vi blir sjuka, när vi bildar familj och kostnaderna ökar eller när vi blir äldre och inte längre lönearbetar – är något vi ska vara stolta över och värna om. Vi vet att vi alla någon gång kommer att hamna i situationer, eller perioder, i livet då inkomsterna minskar men vi måste fortsätta att betala våra räkningar, och då finns samhället här för oss.

När man vill men inte kan arbeta på grund av sjukdom ska man ha rätt till ersättning för att klara sitt uppehälle och till stöd och hjälp för att komma tillbaka till hälsa eller arbete, studier eller annan sysselsättning. Likaså ska man om man förlorar jobbet vara

säker på att man får en tillräckligt stor ersättning för att klara av att betala mat, hyra och alla andra avgörande utgifter under tiden man hittar ett nytt arbete.

Sedan länge fungerar det dock inte alltid så. Alltför många människor blir utförsäkrade i förtid eller helt nekade sjukpenning, sjukersättning eller aktivitetsersättning. Sjuka och utslitna människor skickas istället till Arbetsförmedlingen och tvingas söka jobb de inte kan få eller genomföra, och i slutändan tvingas många att med mössan i hand be socialtjänsten om försörjningsstöd med höga krav och låga ersättningar. Många friska arbetslösa saknar samtidigt rätt till a-kassa eller utförsäkras om det har svårt att hitta ett jobb, och tvingas även de att söka försörjningsstöd för att få råd till de nödvändigaste utgifterna. Kommunerna tar kostnaderna för statens misslyckande, och människor tvingas ut i fattigdom. Systemet har gått sönder.

Miljöpartiet vill på sikt reformera dagens trygghetssystem genom att slå samman a-kassan och sjukförsäkringen till en gemensam trygghetsförsäkring, så kallad Arbetslivstrygghet, som sköts av en och samma myndighet och som omfattar alla. Vi anser att vinsterna är stora; det skulle minska risken för att människor bollas mellan olika myndigheter och faller mellan stolarna, administrationen skulle minska, samverkan förbättras och den enskilde skulle få bättre möjligheter att få mer individanpassat stöd.

En sjukförsäkring för alla

Dagens sjukförsäkring är i hög grad anpassad efter vanligt lönearbete. En stor andel av Sveriges befolkning är dock sysselsatta på andra sätt, vilket gör att deras trygghet i vårt välfärdssystem inte lever upp till samma nivåer. Det är olyckligt och orättvist. Det är därför angeläget att se till att sjukförsäkringen anpassas bättre till exempelvis kulturarbetare, studenter och företagare, men också till behovsanställda, alltså de som jobbar inom den så kallade gigekonomin.

Under Miljöpartiets tid i regering tillsatte vi den utredning som 2023 presenterade förslaget ”Ett trygghetssystem för alla – Nytt regelverk för sjukpenninggrundande inkomst”, SOU 2023:30. Förslaget innebär att SGI som huvudregel ska beräknas på historiska inkomster för både anställda och företagare. Detta skulle göra att nämnda grupper kan få en SGI som motsvarar vad de faktiskt betalat in till försäkringssystemen. Om det är mer fördelaktigt ska det fortsatt finnas en möjlighet att få sin SGI beräknad på förväntade inkomster. Förslaget innebär även att ett antal konstnärsstipendier ska bli

sjukpenninggrundande. Idag innebär stipendierna tvärtom i värsta fall att konstnärerna får ersättning från staten som samtidigt kan leda till att de förlorar sin SGI.

Trots att utredningen presenterades för flera år sedan har regeringen inte gått vidare med några av utredningens förslag, vilket är väldigt olyckligt för de berörda grupperna. Även om det finns detaljer i förslagen som bör diskuteras vidare och som kan utvecklas tycker vi i Miljöpartiet att det är mycket angeläget att regeringen går vidare med utredningens förslag om ett trygghetssystem för alla och presenterar en proposition för riksdagen.

Steglösa nivåer i sjukförsäkringen

Det är angeläget att skapa större flexibilitet och individanpassning i sjukförsäkringen. Miljöpartiet anser att det behöver bli möjligt att bli sjukskriven och återgå till arbete i den utsträckning som behövs, inte som i dag bara i fasta steg om 25, 50 och 75 procent.

Det är inte minst viktigt för bra för de sjukas rehabilitering. I SOU 2021:69 föreslås att rehabiliteringsersättning över 25 % ska kunna ges steglöst. Det anser vi bör införas. Minst lika viktigt är också att införa fullt ut steglösa nivåer för sjukpenningen. I dagsläget är det den nedre nivån som gäller, vilket betyder att en person som bedöms ha en arbetsförmåga mellan 26 och 49 procent bara får ersättning motsvarande 25 %. I realiteten kan ett visst antal timmar per dag i minskad arbetstid eller per vecka vara det som krävs. Då måste systemet kunna vara anpassat till den verkligheten. Vi anser att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett sådant förslag.

Stopp för att nekas sjukpenning retroaktivt

Vi anser inte att det är rimligt att en person som blivit sjukskriven av en läkare senare när Försäkringskassan gör sin bedömning kan få avslag retroaktivt för samma period. Vi anser inte heller att en person som fått ett positivt beslut ska kunna riskera att retroaktivt få sin ersättning indragen, i de fall när Försäkringskassan väljer att överklaga ett positivt beslut från förvaltningsdomstol. Vi vill därför att en regel införs om att en person inte ska kunna få avslag på sjukpenning retroaktivt.

Avskaffa karensavdraget

Karensdagen i sjukförsäkringen är visserligen numera omvandlad till ett så kallat karensavdrag på 20 procent när du är sjuk. Det kvarstår dock en stor orättvisa eftersom en del personer kan jobba hemifrån när de är småkrassliga, medan andra inte har den möjligheten och kanske inte har råd att stanna hemma när de är sjuka trots att de borde,

och går till jobbet ändå med risk för att bli sämre och smitta andra. Miljöpartiet vill göra som i många andra länder, bland annat alla andra länder i Norden, och slopa hela idén med karensen och uppmanar riksdagen att tillkännage åt regeringen att avskaffa karensavdraget helt.

Stopp för att utförsäkras på grund av försenad rehabilitering

Under Covid-19pandemin blev det uppenbart att den så kallade rehabiliteringskedjan slog hårt när människor kunde bli utförsäkrade när deras arbetsförmåga prövas mot normalt förekommande arbete på arbetsmarknaden efter 180 dagar, trots att de inte hade hunnit få eller gå klart rehabilitering som hade blivit fördröjd. Regeringen ändrade då reglerna och nuvarande regering har förlängt dessa. Det är i sig bra. Vi anser dock att det behöver gälla som en allmän regel. Det kan inte vara godtagbart att försenad vård, rehabilitering eller andra insatser som är utom den enskildes kontroll gör att möjligheten att återgå till sitt arbete efter sjukskrivning försvinner. Det här har remissinstanserna LO, TCO och LO-TCO Rättsskydd lyft i sitt remissvar. De menar att undantaget från bedömningen av arbetsförmågan mot normalt förekommande arbete vid uppskjuten vård bör permanentas och gälla alla förseningar av vård och rehabilitering som ligger utanför den försäkrades kontroll. Vi instämmer och regeringen bör återkomma med en sådan regeländring.

Värna sjukas rehabiliteringsmöjligheter

Alla människor har olika behov, och det gäller inte minst vid sjukskrivning. Miljöpartiet anser därför att de hårda tidsgränserna i sjukförsäkringen behöver omvandlas till avstämningpunkter för att säkerställa att rätt insatser görs för att en person ska kunna återgå till arbetet och återfå hälsa. Det vill säga den rehabiliteringstrappa som den dåtida Alliansen införde behöver ändras i grunden. I avvaktan på att det är möjligt att få en majoritet för det förslaget i riksdagen är det angeläget att åtminstone säkerställa att en person som får rehabilitering vid tidsgränsen 180 dagar måste ha möjlighet att fullfölja den innan prövning av arbetsförmåga i förhållande till arbetsmarknaden i övrigt ska göras. Rehabiliteringsinsatser ska aldrig avbrytas till följd av att olika tidsgränser uppnåtts, utan måste utgå från individens behov. Därför vill vi att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna rehabilitering genom förändrad rehabiliteringstrappa och tillkännager detta för regeringen.

Vidga rätten till sjuk- och aktivitetsersättning

Ett förslag i utredningen ”En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet” (SOU 2021:69) är att både aktivitets- och sjukersättningen ska bedömas mot samma nya arbetsbegrepp som gäller för sjukpenningen efter 180 dagars sjukskrivning. Det betyder att prövningen ska göras mot ”en angiven yrkesgrupp som innehåller arbeten som är normalt förekommande på arbetsmarknaden eller annat lämpligt arbete som är tillgängligt för den försäkrade”. Det var en förändring som gjordes av förra regeringen där Miljöpartiet ingick. Utredningen har även i övrigt föreslagit vissa förbättringar som gör möjligheten att få sjuk- respektive aktivitetsersättning mindre snäv. Vi anser att det är angeläget att regeringen återkommer med förslag till förbättringar för vidgad rätt till såväl aktivitets- som sjukersättning.

Sänk beviskraven för aktivitetsersättningen vid förlängd skolgång

För ungdomar mellan 19 och 30 år finns idag möjligheten att ansöka om aktivitetsersättning under maximalt 3 år för att läsa in gymnasiekompetens. Idag läggs mycket tid på utredning av ansökningarna, väntetiderna är långa, och detta trots att den absoluta majoriteten av de sökande beviljas ersättningen. Vi menar att detta på många sätt är ett slöseri med skattemedel och resurser på Försäkringskassan, som är väldigt ansträngd till följd av tidigare besparingskrav från regeringen. Idag beräknas en ansökan ta minst åtta månader vilket naturligtvis framstår som fullständigt orimligt. Vi föreslår därför att beviskravet sänks så att utredningarna kan göras snabbare, med mindre resurser, och fler unga kan påbörja sina studier.

Höjd garantiersättning i sjuk- och aktivitetsersättningen

Garantiersättningen i sjuk- och aktivitetsersättningen finns till för att även de som inte har arbetat innan de drabbas av en allvarlig sjukdom eller funktionsnedsättning ska ha rätt till en viss nivå av ekonomisk trygghet. Tyvärr är garantiersättningen alldeles för låg, vilket gör det väldigt svårt för många av de som lever på ersättningen att klara sig månad till månad, och många tvingas att utöver sjuk- eller aktivitetsersättning även söka försörjningsstöd för att nå en skälig levnadsstandard. Det är inte värdigt Sverige som välfärdsland.

Miljöpartiet medverkade medan vi var i regering till en mycket kraftfull höjning av sjuk- och aktivitetsersättningen. Det var hög tid att en förändring skedde; de som är så pass sjuka eller har så stora funktionsnedsättningar att de inte kan arbeta har haft det mycket tufft ekonomiskt. Vi anser dock att det fortfarande behöver göras en justering

uppåt. Regeringen bör gå vidare med en rejäl höjning av garantiersättningen i sjuk- och aktivitetsersättningen.

En mer flexibel vilande ersättning

Personer som har aktivitetsersättning eller sjukersättning måste enklare kunna pröva både att arbeta och att studera utan att riskera att förlora sin ersättning. I utredningen (SOU 2021:69) finns förslag om att införa en mer flexibel vilande ersättning vid arbete för personer med sjuk- och aktivitetsersättning. Det beräknas göra att 2 000 fler med aktivitetsersättning och 2 000 fler med sjukersättning kommer i arbete. Det leder till beräknad besparing i sjukersättningen och aktivitetsersättningen samtidigt som det skulle förbättra människors livskvalitet enormt. Miljöpartiet tycker att dessa föreslagna förbättringar bör införas. Därutöver vill vi framöver även gå vidare och se över möjligheten att studera med bibehållen sjuk- eller aktivitetsersättning. Därför föreslår vi att riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en mer flexibel vilande ersättning för personer med sjuk- och aktivitetsersättning och tillkännager detta för regeringen.

Ökad möjlighet att arbeta ideellt med bibehållen ersättning

I utredningen SOU 2021:69 som nämnts ovan finns förslag om att den som har sjuk- eller aktivitetsersättning måste ha möjlighet att arbeta ideellt med bibehållen ersättning, och gränsen som man säkert ska ha rätt till föreslås vara 10 timmar per vecka.

Miljöpartiet anser att frågan är mycket viktig. Att ha sjukersättning för ett visst sjukdomstillstånd som innebär nedsatt arbetsförmåga får inte innebära att den enskilde inte ska kunna göra något alls av rädsla att ens ersättning blir ifrågasatt. Att delta i samhällslivet efter förmåga, kunna engagera sig i den grad man orkar eller på andra sätt delta i samhällslivet är viktigt för alla människor. Funktionsrättsrörelsen ifrågasätter gränsen om 10 timmar/vecka, och regeringen bör snarast återkomma med ett förslag där remissinstansernas synpunkter har vägts in.

Små misstag ska inte slå ut sjukskrivna arbetslösa

Även den som är arbetslös kan få cancer. I lagstiftningen hanteras ofta grupper som separata – i verkligheten kan samma person tampas med en rad olika utmaningar samtidigt. Idag nollas SGI om man som arbetslös får en sanktion från Arbetsförmedlingen, även om den sanktionen är resultatet av ett ärligt misstag. I stunden är sanktionen framför allt att a-kassan dras in under fem dagar, men de

långsiktiga konsekvenserna är desto mer drastiska. I de fall en arbetslös blir sjukskriven utan att ha kommit i arbete efter en sådan sanktion kommer personen nekas sjukpenning. En cancersjuk person kan därför stå utan sjukpenning och utan att ha möjlighet att vara tillgänglig på arbetsmarknaden, och i sin sjukdom samtidigt behöva söka försörjningsstöd för att klara sig. Det är inte orimligt med sanktioner om man missköter sitt arbetssökande – men det är orimligt att misstag ska kunna drabba en svårt sjuk människa flera år senare. Vi menar därför att SGI måste skyddas vid sanktion från Arbetsförmedlingen och att regeringen omedelbart måste återkomma med ett förslag på detta.

Inför en modern graviditetspenning

I betänkandet ”Ett modernare socialförsäkringsskydd för gravida” (SOU 2023:23) föreslås att en modernare graviditetspenning ska införas och att ett mer ändamålsenligt skydd bedöms vara en fråga om jämställdhet. Det finns indikationer på att lagstiftningen tillämpas restriktivt, att kvinnor med graviditetsrelaterade besvär ibland nekas graviditetspenning trots att arbetsmiljörisker eller fysisk belastning borde ge rätt till ersättning. I förlängningen kan det innebära risk för både den gravida och barnet samt påverka de ekonomiska möjligheterna att vilja skaffa barn. För att gravida ska kunna vara sjukskrivna på samma premisser som övriga befolkning vill vi införa en mer jämställd graviditetspenning i linje med utredningens förslag.

Inför preventionersättning

Ett av förslagen i utredningen ”En sjukförsäkring med prevention, rehabilitering och trygghet” (SOU 2021:69) är att införa så kallad preventionersättning. Tanken är att ersätta det som i dag kallas förebyggande sjukpenning och som används i mycket låg grad. I stället är förslaget en ny förmån som kallas preventionersättning. Begreppet är tydligare och denna ersättning ska omfatta fler typer av insatser än dagens förmån. Syftet är att fler ska kunna få förebyggande insatser för att förhindra sjukskrivning. Vi ser det här som väldigt viktigt, eftersom det innebär ett bättre helhetstänkande och kan förebygga sjukdom. Vi ser att detta på sikt kommer kunna leda till besparing för minskad sjukpenning när personer med rätt åtgärder kan undvika att bli sjuka.

Höjd riksnorm i försörjningsstödet

Försörjningsstödet är trygghetssystemets yttersta skyddsnät, tänkt att säkerställa att ingen människa tvingas leva i fattigdom i en period då de inte har tillräckliga inkomster

från arbete, a-kassa eller socialförsäkringarna. Till grund för att räkna ut hur mycket försörjningsstöd en person har rätt till finns riksnormen.

Riksnormen för ett hushåll utgör summan av de personliga kostnaderna för samtliga medlemmar i hushållet och de gemensamma hushållskostnaderna. Riksnormen beslutas av regeringen och innehåller uppskattade genomsnittliga kostnader för livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning och telefon, och tar hänsyn till hur många personer som finns i hushållet, ålder på barn och skolungdomar, om barn och skolungdomar äter lunch hemma, och om vuxna är ensamstående eller sammanboende. Totalen ska i teorin motsvara tillräckligt med pengar för att alla i ett hushåll ska ha en skälig levnadsstandard och klara de allra mest nödvändiga utgifterna.

De senaste årens kraftiga prisökningar har gjort det svårare för alla låginkomsttagare, oavsett om de har inkomst från lön eller från olika delar av trygghetssystemet, att klara sina utgifter. Även fast riksnormen räknas upp varje år, så räcker försörjningsstödet tillsammans med andra eventuella inkomster inte alltid till att täcka de grundläggande kostnaderna en människa har. Miljöpartiet anser att riksnormen i försörjningsstödet i dagsläget behöver höjas över den årliga uppräknings för att säkerställa att alla har en skälig levnadsstandard.

Malte Tängmark Roos (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Leila Ali Elmi (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Nils Seye Larsen (MP)